

NACIONALNA NORMIZACIJA

Intelektualno vlasništvo

Intelektualno vlasništvo ima veliki utjecaj na život kakav poznajemo. Danas ne možemo niti zamisliti svijet bez intelektualnog vlasništva. Izumi čine naše živote jednostavnijima i sigurnijima, industrijski dizajn oblikuje naš svijet, a kreativni mediji (glazba, film i književnost) donose nam zadovoljstvo. Još u antičko doba proizvode se označavalo imenima majstora ili njihovim slikovnim simbolima kako bi se znalo tko ih je proizveo i čije su vlasništvo što na neki način predstavlja začetke žigovne zaštite. Osnovni cilj označavanja bila je identifikacija proizvoda. Dometi intelektualnog stvaralaštva, zaštićeni kao intelektualno vlasništvo, prisutni su u svim dijelovima svijeta. Hrvatska je još u 19. stoljeću imala elemente uređenog sustava intelektualnog vlasništva (1884. godine Ugarsko-hrvatski parlament donio je Zakon o autorskom pravu, a 1895. godine Zakon o patentima).

Danas je poslovni značaj prava intelektualnog vlasništva od neprocjenjive važnosti. U industrijski razvijenim zemljama ono je prepoznato kao vrlo kvalitetan i nenadmašan resurs za ostvarenje budućih razvojnih ciljeva. Postindustrijski razvoj na površinu je donio intelektualno vlasništvo kao najveću vrijednost u bilanci poduzeća, a gospodarski sustavi industrijski razvijenih zemalja svijeta svoj razvitak ostvaruju zahvaljujući odgovarajućoj inkorporiranosti intelektualnog vlasništva, u sve njihove relevantne aktivnosti.

Intelektualno vlasništvo je pravo "vlasništva" nad individualnim kreacijama. Ono je neopipljivo u fizičkom smislu, no ima sve karakteristike imovine. Može se kupiti, prodati, licencirati, zamijeniti, pokloniti, naslijediti kao i svako drugo vlasništvo. Pravo intelektualnog vlasništva je skup pravnih propisa kojima se uređuje način stjecanja intelektualnog vlasništva što onemogućava neovlašteno korištenje onoga što smo zaštitili. Svrha pravne zaštite intelektualnog vlasništva je osigurati određena isključiva prava koja su ograničena vremenski i teritorijalno, a samo stjecanje tih prava predstavlja "ključ" transformacije znanja u imovinu kompanije. Intelektualno vlasništvo je uvjet za napredak tehnologije dok za eksploataciju intelektualnog vlasništva ključnu ulogu igra druga vrsta znanja, npr. biznis, marketing, prodaja, te novac za investicije. Ono je moćan nacionalan, regionalan, međunarodni i globalni instrument za poboljšanje gospodarskog i društvenog razvitka te omogućava:

- sagledavanje vlastite pozicije u odnosu na konkurenciju,
- sagledavanje glavnih karakteristika znanstvenog i na njemu temeljenog tehnološkog razvitka u cjelini, kao i na relevantnom području, od lokalnih do globalnih okvira,
- prepoznavanje budućih trendova tehnološkog razvitka na relevantnom području,
- zaštitu rezultata vlastitih razvojnih istraživanja kao jednog od preduvjeta za osiguranje njihove ekonomske isplativosti i osnove za daljnji razvitak.

Prema naravi intelektualne tvorevine intelektualno vlasništvo dijelimo u tri skupine:

- Intelektualno vlasništvo s pretežno tehničko-tehnološkim sadržajem - patent, korisni model, konsensualni patent i topografija poluvodičkih sklopova. Pri tome treba naglasiti da pojam patent ne treba poistovjetiti s pojmovima izum i inovacija. Inovacija je svako oživotvorenje nove ideje čiji je cilj postići uspjeh na tržištu, no ona nije izum već njegova primjena u svrhovitoj aktivnosti. Izum predstavlja novo rješenje nekog tehničkog problema, za razliku od inovacije koja se ne mora temeljiti na tehnološko-tehničkoj novotariji već može počivati na novoj uporabi resursa u nekoj djelatnosti.
- Intelektualno vlasništvo s pretežno marketinškim sadržajem - predmet zaštite su znakovi razlikovanja (žig, industrijski dizajn i oznake zemljopisnog porijekla, odnosno oznake izvornosti proizvoda i usluga). Njihova namjena je individualizacija proizvoda i usluga na tržištu.
- Intelektualno vlasništvo s pretežno umjetničkim (kulturnim) sadržajem - tu spadaju intelektualne tvorevine koje su objekt zaštite autorskim i srodnim pravima.

Tradicionalna podjela prava intelektualnog vlasništva obuhvaća industrijsko vlasništvo, autorska i srodna prava. Pod pravima industrijskog vlasništva podrazumijevaju se: patent, žig, industrijski dizajn, oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti i topografije poluvodičkih proizvoda. Pod autorskim pravima podrazumijevaju se npr.: književna, znanstvena i umjetnička djela. Pod srodnim pravima podrazumijevaju se: prava umjetnika, izvođača na njihovim izvedbama, prava proizvođača fonograma, prava filmskih producenata, prava organizacija za radiodifuziju, prava nakladnika, prava proizvođača baza podataka i sl.

Krađa intelektualnog vlasništva je problem koji utječe na sve industrijske grane, od glazbene, filmske i kozmetičke, pa do automobilske i farmaceutske. U svijetu djeluju milijuni kompanija i pojedinaca koji se oslanjaju na prihode od intelektualnog vlasništva, kao povrata prethodnih ulaganja, a koje ulažu u istraživanje i razvoj kako bi proizveli još produktivnije alate.

Uvjet uspješne zaštite intelektualnog vlasništva je uspješan nadzor vlastitog identiteta/tehnologije na tržištima. Nadzor predstavlja ključan faktor sustava i stvara se godinama. Nadzor podrazumijeva praćenje stanja na tržištu i u medijima. Nadzor se može provoditi putem: vlastitih obučanih zaposlenika, suradnje obučanih distributera, privatnih istražitelja, registriranih patentnih zastupnika i odvjetnika i nadležnih sudova i tijela.

Zaštita intelektualnog vlasništva dodatno potiče ljude da nastavljaju sa stvaranjem. Naime, kroz sustave kao što su autorsko pravo ili patent, prava intelektualnog vlasništva stvarateljima daju pravo da odluče kako će se njihove tvorevine iskorištavati, umnožavati i distribuirati. Ujedno nositelju stečenih prava omogućava ostvarivanje dodatnog profita jer se može prodati, licencirati ili zamijeniti. Stoga u kompanijama treba stvoriti moderan sustav u kojem je nužna: zaštita prava, efikasno upravljanje pravima, podizanje razine svijesti i sprječavanje povrede te nam vodilja treba biti izreka V. Hugoa "Ono što vodi i vuče svijet nisu lokomotive nego *ideje*".

Priredila

Rosana Asić-Pukljak, e-mail: rosana.asic-pukljak@ina.hr